

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

3. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV : станом на 8 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 17 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Свида Олексій Георгійович*

Ткаченко Д. С.

студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОДЕЛІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Відновне правосуддя є інноваційним підходом до вирішення кримінальних конфліктів, що виник як альтернатива традиційній каральній системі правосуддя. Зазначена концепція базується на принципі відновлення порушених відносин між потерпілим, правопорушником та громадою, а не лише на покаранні винної особи. У сучасному світі відновне правосуддя набуває все більшого визнання як ефективний механізм подолання наслідків кримінальних правопорушень та реінтеграції правопорушників у суспільство. Актуальність дослідження моделей відновного правосуддя зумовлена необхідністю реформування кримінальної юстиції в Україні та пошуку більш гуманних і ефективних способів реагування на злочинність.

Як зазначає Хмелевська Н. В., відновне правосуддя орієнтоване на відновлення соціальної справедливості через залучення всіх учасників конфлікту до процесу вирішення проблеми [1, с. 61]. Важливість низового підходу в імплементації відновного правосуддя підкреслюється у дослідженні Лондри К., Федорченка-Кутуєва П., Багінського А. та Северинчика О., які наголошують на необхідності врахування специфіки місцевих громад при впровадженні відновних практик [2, с. 15].

Відновне правосуддя як концепція виникло у другій половині ХХ століття як відповідь на кризу традиційної системи кримінальної юстиції. Засновники цього підходу, зокрема Говард Зер та Тоні Маршалл, запропонували принципово новий погляд на природу злочи-

ну та способи реагування на нього. Згідно з парадигмою відновного правосуддя, злочин розглядається не як порушення абстрактного закону, а як порушення міжособистісних відносин та завдання шкоди конкретним людям і спільнотам. Основоположні принципи відновного правосуддя включають добровільність участі всіх сторін, активне залучення потерпілого до процесу правосуддя, відповідальність правопорушника за свої дії та їх наслідки, а також орієнтацію на відновлення та примирення замість покарання. Філософські основи відновного правосуддя корінням сягають традиційних практик вирішення конфліктів у корінних народів, зокрема північноамериканських індіанців, народів Африки, Океанії та інших культур, де конфлікти розглядалися як порушення гармонії спільноти [3, с. 139].

Міжнародно-правова база відновного правосуддя закладена у Резолюції Економічної та Соціальної Ради ООН 2002/12 від 24 липня 2002 року, яка визначає основні принципи застосування програм відновного правосуддя у кримінальних справах [4]. В Україні правові засади відновного правосуддя закріплені у Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI, зокрема стаття 46 КПК України регламентує угоду про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим [5]. Важливе значення має також Закон України «Про пробацію» від 5 лютого 2015 року № 160-VIII, який передбачає програми соціально-виховної роботи з засудженими, що можуть включати елементи відновного підходу [6]. Історично важливою є Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, яка вперше визначила розвиток альтернативних способів вирішення спорів, включаючи медіацію та інші форми відновного правосуддя, як один з пріоритетних напрямів реформування системи правосуддя [7].

Медіація між потерпілим і правопорушником є найбільш поширеною та історично першою моделлю відновного правосуддя. Дана модель передбачає організацію зустрічі між потерпілим і правопорушником за участю нейтрального посередника, під час якої сторони мають можливість обговорити подію злочину, її наслідки та способи відшкодування шкоди. Процес медіації включає підготовчий етап, безпосередню зустріч для діалогу, досягнення угоди про відшкодування шкоди та моніторинг виконання домовленостей. Важливою особливістю медіації є створення безпечного простору для відкритого діалогу, де потерпілий може висловити свої почуття та потреби, а правопорушник — взяти на себе відповідальність за свої дії. У країнах, де медіація між потерпілим і правопорушником застосовується системно, спостерігається високий рівень задоволеності учасників процесом (80–90 відсотків), значне зниження рецидиву (на 20–30 відсотків) та успішне відшкодування шкоди потерпілим [2, с. 15].

Кола правосуддя виникли на основі традиційних практик корінних народів Канади та передбачають проведення церемонії, під час якої представники громади, потерпілий, правопорушник, їхні родини та представники системи правосуддя сідають у коло для обговорення злочину та визначення справедливої відповіді на нього. Усі учасники кола мають рівний статус і можливість висловитися, а рішення приймається колективно на основі консенсусу, а символіка кола підкреслює рівність учасників та взаємозв'язок усіх членів спільноти. Ця модель виявилася особливо ефективною у невеликих, згуртованих спільнотах з міцними соціальними зв'язками та спільними цінностями [2, с. 17].

Модель сімейних конференцій була розроблена в Новій Зеландії на основі традицій народу маорі та передбачає розширене залучення до процесу вирішення конфлікту не лише безпосередніх учасників, але й їхніх родин, друзів та інших значущих осіб. Сімейна конференція починається з презентації фактів справи, після чого потерпілий та його оточення розповідають про вплив злочину на їхнє життя, а правопорушник і його родина пропонують план дій щодо відшкодування шкоди. Особливістю цієї моделі є акцент на ролі сім'ї у формуванні відповідальної поведінки правопорушника та підтримці потерпілого. Залучення сім'ї створює систему природної підтримки та контролю, яка виявляється більш ефективною у довгостроковій перспективі, ніж формальні санкції [1, с. 64].

Окрім трьох основних моделей, у світовій практиці існують інші форми відновного правосуддя: громадські конференції, які об'єднують елементи сімейних конференцій і кіл правосуддя; програми панелей впливу потерпілих, що дають змогу потерпілим розповісти про наслідки злочину групі правопорушників; модель відновних кіл підтримки та відповідальності, спрямована на реінтеграцію правопорушників після звільнення з місць позбавлення волі.

В Україні впровадження практик відновного правосуддя розпочалося у 2000-х роках за підтримки міжнародних організацій та громадянського суспільства. Громадські організації адаптували міжнародний досвід до українських реалій, створивши мережу центрів медіації. Важливим кроком стало впровадження шкільної медіації, яка допомагає вирішувати конфлікти серед неповнолітніх на ранніх стадіях [1, с. 65]. Досвід українських громад показує, що найбільш успішними є проекти, які поєднують низову ініціативу з інституційною підтримкою з боку органів місцевого самоврядування, судів та правоохоронних органів.

Попри позитивні зрушення, впровадження відновного правосуддя в Україні стикається з викликами: недостатня обізнаність фахівців системи правосуддя, відсутність системного фінансування програм,

обмежена кількість підготовлених медіаторів та фасилітаторів, скептицизм деяких представників юридичної спільноти. Водночас існують значні перспективи: реформа децентралізації створює умови для розвитку громадських ініціатив, зростає підтримка міжнародних партнерів, поступово змінюється ставлення професійної спільноти до альтернативних форм правосуддя.

Відновне правосуддя являє собою перспективний напрям розвитку сучасної системи кримінальної юстиції, орієнтований на відновлення порушених відносин, відшкодування шкоди потерпілим та реінтеграцію правопорушників у суспільство. Аналіз світового досвіду свідчить про різноманітність моделей відновного правосуддя, кожна з яких має свої особливості та сферу застосування. Медіація є найбільш універсальною моделлю, кола правосуддя ефективні у згуртованих спільнотах, сімейні конференції доцільні у справах, де важлива роль належить підтримці з боку близького оточення.

Впровадження відновного правосуддя в Україні має значний потенціал, дозволяючи адаптувати міжнародний досвід до місцевих умов та забезпечити сталість програм через формування місцевих мереж підтримки. Успішне впровадження відновного правосуддя потребує комплексного підходу, що включає підвищення обізнаності суспільства про переваги відновних практик, інтеграцію програм відновного правосуддя у діяльність органів кримінальної юстиції, створення ефективної системи координації між державними та громадськими організаціями, а також забезпечення стабільного фінансування програм як на державному, так і на місцевому рівнях. Особливо важливим є розвиток культури діалогу та примирення у суспільстві, що передбачає зміну традиційних уявлень про правосуддя як виключно каральний інструмент. Впровадження моделей відновного правосуддя сприятиме не лише гуманізації кримінального правосуддя та підвищенню його ефективності, але й формуванню активної громадянської позиції, зміцненню соціальної згуртованості та розвитку відновлювальної культури в українському суспільстві, що є особливо актуальним в умовах посттравматичного відновлення країни.

Список використаної літератури

1. Хмелевська Н. В. Діалектика розвитку відновного правосуддя. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 59–67.
2. Лондра К., Федорченко-Кутуєв П., Багінський А., Северинчик О. Відновне правосуддя в Україні: низовий підхід. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. С. 14–19.
3. Светлічний І. В. До питання розвитку концепції, форм і принципів відновного правосуддя у зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 138–141.

4. Handbook of Basic Principles and Promising Practices on Alternatives to Imprisonment is also available from UNODC. United Nations Publication Sales № . E. 06.V. 15. P. 1–2.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
6. Про пробачення: Закон України від 5 лютого 2015 року № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
7. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Чернашов Д. В.

студент 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ: МЕЖІ ДОПУСТИМОСТІ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі — ШІ) став одним із визначальних факторів трансформації сучасних професій, зокрема професії адвоката. Упродовж останніх років системи ШІ перестали бути суто експериментальним інструментом і перетворилися на повноцінного учасника різних життєвих процесів. ШІ здатен опрацьовувати великі обсяги інформації, робити аналітичні висновки, пропонувати оптимальні рішення й навіть моделювати поведінку людини у певних ситуаціях, що свідчить про його універсальність, яка створює як нові можливості для підвищення ефективності роботи, так і серйозні ризики, пов'язані з достовірністю результатів, відповідальністю за прийняті рішення та етичними межами адвокатської діяльності.

Проблема нормативного визначення меж допустимості використання технологій ШІ у адвокатській діяльності залишається актуальною. Наразі в Україні відсутнє спеціальне законодавче регулювання цього питання, однак судова практика вже починає формувати певні орієнтири. Так, Верховний Суд в ухвалі від 08 лютого 2024 року по